

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«Формування педагогічного іміджу вчителя початкової школи в
закладі вищої освіти»**

Виконала: здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «магістр»
POb1-M18z
спеціальності 013 Початкова освіта
Чорна Ілона Михайлівна

Керівник: **Лебідь І.Ю.**,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: **Бахмат Н.В.**,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІМІДЖЕОЛОГІЇ	7
1.1 Проблема іміджу в теорії освіти і виховання.....	7
1.2 Поняття, складові та функції педагогічного іміджу.....	14
1.3 Закономірності формування іміджу сучасного педагога.....	37
Висновок до розділу I	48
РОЗДІЛ II ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	51
2.1 Стан сформованості педагогічного іміджу у студентів.	51
2.2 Система роботи з формування педагогічного іміджу у студентів.....	64
Висновок до розділу II	67
РОЗДІЛ III ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ У СТУДЕНТІВ	69
3.1 Формування педагогічного іміджу у студентів в процесі педагогічної (виробничої) практики (формувальний експеримент).....	69
3.2 Динаміка процесу та результати формування педагогічного іміджу у студентів в процесі педагогічної (виробничої) практики.....	78
Висновок до розділу III	83
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	94
Додаток А. (Гра для розвитку театральності та артистизму, збагачення емоційності почуттів особистості).....	94
Додаток Б. (Психолого-педагогічний тренінг «Імідж сучасного вчителя»).....	95
Додаток В. (Програма психологічного настроювання на виконання педагогічної розповіді в аудиторії).....	98
Додаток Г. (Діагностика особистісної креативності).....	99

ВСТУП

Бурхливі політичні, економічні та культурні зміни, які мають місце у сучасному суспільстві висувають нові вимоги до вчителя, в тому числі і до рівня його професійної культури. Педагогічна наука повертається до особистості, як центру суспільної системи: визначає значимість та розвиток людської індивідуальності як основу позитивного розвитку суспільства при цьому велика увага звертається на професійну підготовку, формування сприйнятливості до нововведень, готовності до творчого пошуку.

Одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти, як визначено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Розв'язати ці складні завдання може лише нова генерація педагогів – професіоналів, покликаних розвивати професійні здібності, виявляти таланти та формувати особистість кожного учня.

Серед найважливіших завдань безперервної педагогічної освіти – розвиток особистісних потенційних характеристик педагога, освоєння та вдосконалення ним професійних технологій. За таких умов виникає необхідність формування нового стилю соціальної поведінки майбутнього педагога, відповідної завданням розвитку суспільства, що у свою чергу, веде до розкриття проблеми пов'язаної з таким явищем як імідж, і викликає потребу його вивчення.

Імідж – загальний компенсуючий механізм особистості, орієнтований на діяльність, являє собою фундаментальну морфему психологічної активності. Він містить цілеспрямований образ, покликаний здійснити певний емоційно-психологічний вплив на людину. Якщо говорити про педагогічний імідж, то такий образ створюється відповідно до уявлень педагога про ідеальну манеру професійної діяльності, спілкування, зовнішнього вигляду і активно впливає на формування професійно-педагогічної культури. Він вимагає від педагога підбору індивідуального власного стилю роботи та оволодіння спеціальними

технологіями самопрезентації.

Формується певний педагогічний імідж – образ педагога при взаємодії із учнями, колегами, батьками, завдяки здатності до продуктивної інноваційної діяльності, що передбачає власну творчість. У створеному іміджі висвітлюються найбільш яскраві риси особистості вчителя, його внутрішній світ.

Професія педагога – особлива. Вчителі – це ті люди, які постійно знаходяться на очах у всіх. Більшість з них переконані, що у закладі вищої освіти повинні перш за все готувати спеціалістів, які володіють певним набором знань, умінь і технологій. Таке положення речей часто призводить до того, що молодий педагог не може працювати з людьми, в тому числі із учнівськими колективами, тому, що для них він не цікавий як особистість. А без інтересу до особистості педагога у вихованців немає зацікавленості до вивчення його викладання. Як би не був професійно підготовлений педагог, він зобов'язаний постійно вдосконалювати свої особистісні якості, формувати особистісний імідж.

Індивідуальний або особистісний імідж сучасного педагога одна з малодосліджених проблем. Дане питання у своїх дослідженнях піднімали Горчакова В.Г., Гузій Н.В., Гуревич П.С., Калюжний А.А., Кузін Ф.А., Мітіна Л.М., Панасюк А.Ю., Перелигіна Е.Б., Подоляк Л.Г., Почепцов Г.Г., Рудницька О.П., Сагач Г.М., Сингаївська І.В., Пенькова О., Шепель В.М. Водночас, здійснений аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, досі не було розроблено системи роботи з формування педагогічного іміджу у педагогів, що потенційно є майбутніми вчителями початкової школи, тобто не була предметом системного вивчення.

Адже, це явище цікаве для педагогіки та педагогічної психології у світлі нових вимог, які висуваються до педагога в умовах побудови демократичного суспільства, де на першому місці стоять гуманістичні цінності: цінність особистості, її вільного морального розвитку. Тому виникає необхідність створення теоретичної моделі для опису іміджу сучасного педагога, його структурних компонентів та механізмів формування у студентів під час

педагогічної практики, що обумовлює **актуальність** обраної нами теми дипломної роботи «**Формування педагогічного іміджу майбутнього вчителя початкової школи в закладі вищої освіти**».

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів в умовах навчання у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст та закономірності формування педагогічного іміджу майбутніх вчителів в період навчання та педагогічної практики.

Мета роботи – сформувати у студентів педагогічний імідж на основі розробленої логіко-теоретичної моделі та конкретизації змісту його структурних компонентів.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1. Вивчення та узагальнення психолого–педагогічних джерел з проблеми досліджень іміджу.

2. Розробка логіко-теоретичної моделі іміджу педагога на основі класичних та сучасних досліджень в галузі педагогіки та психології міжособистісних відносин суб'єктів освітньо-виховного процесу.

3. Вивчення закономірностей формування індивідуального іміджу педагога з урахуванням його особистісних психологічних особливостей і вимог до професійної діяльності.

4. Розробка та дослідно-експериментальна перевірка ефективності впровадження у педагогічну (виробничу) практику студентів технології побудови суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників педагогічного процесу на основі розробленої моделі педагогічного іміджу.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

Теоретичні методи дослідження: аналіз, порівняння, систематизація, класифікація та узагальнення даних психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, вивчення документації закладу вищої освіти, вивчення та узагальнення досвіду роботи викладачів закладу вищої освіти, які дали змогу сформувати власний погляд на проблему дослідження та виявити наукові

засади створення експериментальної моделі цілеспрямованого формування педагогічного іміджу у студентів.

Емпіричні методи дослідження: бесіди, анкетування, спостереження, аналіз та узагальнення незалежних експертних характеристик, що сприяли вивченню реального стану проблеми у сучасній вищій освіті, педагогічний експеримент, статистична та аналітична обробка даних дослідження.

Значимість дослідження полягає в тому, що дає можливість використати його результати при розробці лекційних курсів з педагогіки, педагогіки вищої школи, педагогічної психології, психології вищої школи, при створенні узагальнюючих робіт з педагогічної освіти. Дану роботу можна також широко використовувати в практичній роботі вчителів загальноосвітніх шкіл тощо.

Таким чином, вибір теми нашого дипломного дослідження обумовлений актуальністю **«Формування педагогічного іміджу вчителя початкової школи в закладі вищої освіти»**

Матеріали дипломної роботи обговорювалися: на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-Подільський, 21-22 березня 2019 року), тема доповіді «Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи в умовах непервності педагогічної освіти в університеті»; під час Всеукраїнського круглого столу «Формування національно-культурної ідентичності особистості у викликах часу» і квесту «Я люблю Україну» (м. Кам'янець-Подільський, квітень 2018 р.), тема доповіді «Спілкування як невід'ємна складова іміджу педагога»; на науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 навчальному році (квітень 2019 року, м. Кам'янець-Подільський, тема доповіді «Закономірності формування іміджу сучасного педагога»), а також у НВК №14 (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область),

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Здійснивши дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Імідж являє собою своєрідну закріплену в образах, символах і нормах, програму соціальної поведінки людини. Класичний педагогічний імідж, або образ педагога, як взірця для наслідування учнями, формувався поступово, охоплюючи як внутрішні так і зовнішні якості особистості. На перших етапах значне місце серед якостей педагога посідали загальна ерудованість та ораторські здібності. Згодом до них приєдналися моральні якості, вимоги до поведінки та зовнішнього вигляду. На сьогоднішній день імідж педагога об'єднує комплекс внутрішніх та зовнішніх якостей особистості, що потребують цілеспрямованого формування, розвитку та вдосконалення.

Розрізняють наступні типи педагогічного іміджу: імідж самосприйняття; імідж, що сприймається іншими та актуальний (потрібний в суспільстві) імідж. Останній в свою чергу поділяється на особистісний і професійний, кожен із них може бути як позитивним, так і негативним.

Види іміджу також можуть бути різними: дзеркальний; поточний; груповий; множинний. У кожного педагога складові іміджу мають індивідуальні прояви: зовнішній вигляд, комунікативність та внутрішнє «Я», яке є його головною складовою. Мова є інтегруючою складовою двох проявів педагогічного іміджу.

До структури іміджу відносяться такі групи пріоритетних якостей, що формують позитивний імідж педагога:

- природні якості, що складають матрицю природних обдарувань і характеризуються як мистецтво «подобатися людям»;
- основні якості як наслідок освіти і виховання;
- якості пов'язані із життєвим та професійним досвідом.

Імідж виконує ряд різних функцій: адаптаційну, соціальну, розвивальну, психологічного захисту та символічного пізнання; він є механізмом успішної соціалізації особистості в сучасному світі.

За даними констатувального експерименту стан сформованості педагогічного іміджу у студентів можна вважати недостатнім.

Система роботи полягає у послідовному використанні комплексу методів, що поєднуючись між собою створюють технологію формування педагогічного іміджу у студентів. Методи імідж-технологічного процесу використовуються у відповідності до етапів імідж-формування:

- мотивація;
- надання системи знань;
- оволодіння технікою «програвання» іміджу;
- творче перетворення обраного образу.

Дані контрольного експерименту показали, що у студентів експериментальної групи відбулися значні зміни у стані сформованості педагогічного іміджу, що підтверджує ефективність запропонованої системи роботи. До того ж ми констатували, що педагогічна (виробнича) практика, на якій студент-практикант виступає в якості вчителя, стимулює іміджетворчу діяльність майбутніх педагогів, оскільки загострює емоції, концентрує увагу на змісті матеріалу, який він викладає, а також на поведінці педагога, стилі спілкування з учнями і його зовнішньому вигляді.

Аналізуючи та узагальнюючи все вищесказане, необхідно підкреслити, що імідж сучасного педагога вимагає багатства духовної сфери, високої моральності та психологічної стійкості. Все це сприяє формуванню педагогічного іміджу майбутніх вчителів початкової школи в закладі вищої освіти. Звичайно, створення позитивного іміджу педагога – непросте завдання. Воно потребує величезної роботи над собою, але приносить високі результати.

Проведене дослідження не вичерпує всіх напрямів розв'язання обраної проблеми. Перспективними є дослідження, пов'язані з з'ясуванням особливостей взаємодії педагогів, батьків студентів та представників громадськості в реалізації іміджевої політики закладів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющина М.В., Котикова О.М., Романова Г.М., Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі / Навчальний посібник. КНЕУ, 2007. С. 50-55.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Світоч, 2006, С. 7.
3. Бобир О.В. Етикет учителя. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. С. 6-7.
4. Борисова З.Н., Кузьменко В.У. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки. Київ : Вища школа, 2004. 511 с.
5. Браун Л. Имидж – путь к успеху. СПб : Питер, 2000. 192 с.
6. Булатова О.С. Педагогический артистизм. Москва, 2001. С. 50.
7. Бутейко Н.Ю. Комунікативна майстерність викладача. Навчальний посібник. КНЕУ, 2006, С. 46-83.
8. Бутейко Н.Ю, Грущенко Л.М. Педагогічна практика: підготовка та реалізація. Навчальний посібник. КНЕУ, 2006. С. 4-11.
9. Вазина К. Модель саморазвития человека : Концепция, технологии. Нижний Новгород, 1999. С. 27-34.
10. Васюкова И.А. Словарь иностранных слов. Москва, 1998, С. 240-241.
11. Головин Б.Н. Основы культуры речи. Москва, 1980, С. 32-35.
12. Гоноболин Ф.Н. О некоторых психических качествах личности учителя // Вопр. психологии. 1975. №1. С. 101-110.
13. Гузій Н.В. Педагогічний імідж і професійна культура / Творча особистість вчителя : проблеми теорії і практики. Зб. наук. праць. Київ. 1997. С. 28-31.
14. Гузій Н.В. Ціле-змістовні компоненти підготовки вчителя в аспекті категорії професіоналізму // Психолого-педагогічні проблеми вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства; Матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. НПУ ім. М.П. Драгоманова, м. Київ, 18-19 жовтня. 2000р. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. ч.1. С. 220-223.
15. Гоноболин Ф.Н. О некоторых психических качествах личности учителя // Вопр. Психологии. 1975. №1. С. 101-110.

16. Горчакова В.Г. Имидж : розыгрыш или код доступа? Москва : Экмо, 2007. С. 4-23.
17. Дистерверг А. Избранное педагогическое сочинение. Москва : Учпедгиз, 1956. 373 с.
18. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) // Дошкільне виховання. 1994. №2. С. 2-3.
19. Довга Т. Імідж особистості як необхідна умова професійного становлення педагога // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2010. Вип. 14. Кн. 1. С. 66-80.
20. Драчук Е. Педагогічний імідж вчителя як інструмент розв'язання професійних завдань // Студентський вісник Педагогічного університету імені П. Тичини. 2013. Вип. 33. С. 25-28.
21. Живаєва Т. Імідж освітнього закладу та особистість керівника // Дошкільне виховання. 2002. №5. С. 18-19.
22. Завгородня Л.П. Формування основ педагогічної техніки у майбутніх фахівців дошкільного виховання : Дис...канд. пед. Наук : 13.00.01. Київ, 2001. 216 с.
23. Зінченко В. Імідж учителя, або психологія одягу / Відкритий урок : Розробки. Технології. Досвід. 2008. №4. С. 85-86.
24. Імідж сучасної школи за редакцією І.Г. Єрмакова Київ : Главник, 1997. С. 282- 300.
25. Исенко С. Имидж и коммуникативная культура экспертов в сфере образования // Народное образование. 2007. №8. С. 115-125.
26. Кайданова Л. Професійна компетентність та імідж сучасного викладача // Гуманітарний вісник. 2009. № 17. С. 24-29.
27. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя. Москва. Владос, 2004. С. 11-21.
28. Кінчук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. Київ : Либідь, 1991. 96 с.
29. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь : Для высших и средн. учеб. заведений. Москва, 2000. С. 46.

30. Коломинский Я.Л. Психология взаимоотношения в малых группах : Учебн. пособие для студентов вузов. Минск, 2000. С. 28-35.
31. Коменський Я.А. Избранное педагогическое сочинение : В 2т. Т.2. Москва : Просвещение, 1982. 254 с.
32. Кузьмина Н.В. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. Л., 1969. С. 5-11.
33. Кузина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности. СПб. : Питер, 1993. 172 с.
34. Кучерявец В.Г. Основи педагогічної майстерності : Практикум. Ніжин : НДПУ, 2002. С. 33-45.
35. Криксунова И. Создай свой имидж. СПб., 1997. С. 75.
36. Крысин Л.П. Толковый словарь иноязычных слов. 2001. С. 266.
37. Лук'янова М. Психолого-педагогічна компетентність учителя // Дайджест педагогічних ідей та технологій «Школа-парк». 2002. № 2. С. 56-61.
38. Маркова А.К. Психология труда учителя. Москва, 1993. С. 3-9.
39. Машовець М.А. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку. Київ : Логос, 2000. 128 с.
40. Маценко В. Технологія іміджу. Київ : Главник, 2005. С. 3-15.
41. Межеріцька О. Впровадження іміджології як компонента навчального процесу у вищих закладах освіти // Теорія і методика управління освітою. 2010. Вип. 3. [Електронний ресурс]
42. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. Москва : Дело, 1994. 128 с.
43. Мороз А.Г. Формирование готовности к педагогической деятельности учителей // Психолого-педагогические основы совершенствования подготовки специалистов в университете / Отв. ред. В.М. Ткачук. Днепропетровск : ДГУ, 1980. с. 71-75.
44. Мурашов А.А. Речевое мастерство учителя : Педагогическая риторика. Москва, 1998. с. 7-9.
45. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. 1994, №3, С. 2-3.

46. Николаенко Д.Ф., Шкиль Н.И. Становление учителя. Київ : Знание, 1986. 48 с.
47. Олексенко В. Формування професійного іміджу сучасного вчителя // Проблеми освіти. 2015. Вип. 84. С. 258-263.
48. Педагогічна майстерність / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища шк., 1997. 349 с.
49. Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна, Київ : Вища школа, 1997. С. 44.
50. Педагогічна творчість і майстерність : Хрестоматія / Укл. Н.В. Гузій. Київ : ІЗНМ, 2000. 168с.
51. Пенькова О. Проблема іміджу : соціокультурна і психолого-педагогічні аспекти // Рідна школа. 2002, № 6. С. 47-48.
52. Перельгіна Е.Б. Психология имиджа. Учеб. пособие для студентов. Москва : Аспект Пресс, 2002. 224с.
53. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи. Київ : Каравела, 2008. С. 300-302.
54. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Навч. посіб. для вищих навч. закладів. Київ : Академвидав, 2004. 456 с.
55. Попова Л. Імідж сучасного педагога // Відкритий урок : Розробки. Технології. Досвід. 2008. №3. С. 41.
56. Почепцов Г.Г. Имиджелогия. Киев, 2000. С. 29.
57. Психология : Словарь / Под общ.ред. А.В. Петровського, М.Г. Ярошевского. Москва, 1990. С. 134.
58. Реан А.А. Педагогика познания педагогом личности учащегося. Москва : Выс. шк., 1990. 79 с.
59. Семиченко В.А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей : Дис...д-ра психол. Наук : 19.00.07. Киев, 1997. 437 с.
60. Симановский А.Э. Структура профессионально важных качеств учителя, необходимых для организации творческого обучения // Мир психологии. 2000. №4. С. 215-221.

61. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя. Київ : ІСДОУ, 1994. С. 7-12.
62. Скорик Ю. Імідж педагога як формуючий чинник стійкості до професійного вигорання майбутніх викладачів вищої школи // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. 2014. Вип. 4. С. 144-147.
63. Скрипник М. Імідж педагога : технологія управління // Управління освітою. 2002. № 15-16. С. 2-3, 6.
64. Слостенин В.А., Руденко Н.Г. О личностно-ориентированных технологиях подготовки учителя // Педагог. 2004. №3. С. 4-5.
65. Смирнова Н.Е. Имидж учителя. // «Преподаватель». 2001. №1. С. 47-49.
66. Современный словарь иностранных слов. Москва, 2000. С. 229.
67. Станиславский К.С. Работа актера над собой в творческом процессе переживания / Собр.соч в 8 т. Москва, 1954. С. 28-36.
68. Сухомлинський В.А. Как воспитать настоящего человека (советы воспитателям). Киев : Рад. шк., 1975. 235 с.
69. Сухомлинський В.А. Розговор с молодым директором школы. 2-е изд. Москва : Просвещение, 1982. 206 с.
70. Токар Н.Ф. Динаміка мотивації у процесі професійної підготовки // Педагогіка і психологія. 1997. №4. С. 151-154.
71. Томан Іржи Мистецтво говорити. Київ, 1986. С. 12-17.
72. Учителю о педагогической технике / Пор. ред. Л.И. Рувинского. Москва : Педагогіка, 1987. С. 62-87.
73. Ушинський К.Д. Избранное пед. сочинения. Москва : Просвещение, 1963. С. 244.
74. Фадеева Е.И. Тайны имиджа : учеб.-метод пособие. Москва, 2002. С. 17-25.
75. Харькин В.Н. Педагогическая импровизация // Советская педагогіка. 1989. №9. С. 11-24.
76. Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя. Алматы, 1998. С. 7-14.
77. Шепель В.М. Имиджелогия : Секреты личного обаяния. Москва : Культура и спорт, 1997. С. 3-21.

78. Щоки Г.В. Візуальна психодіагностика та її методи : уч. метод. посіб. Київ : МАУП, 1996. С. 4-7.
79. Юнг К.Г. Душа и миф. Шесть архетипов. Киев, 1996. С. 21-34.
80. Яковлев С. Имидж учителя: Каким ему быть? : О стиле педагогических отношений с учащимися / Дайджест педагогічних ідей та технологій. «Школа-парк», 2002, №4. С. 87-91.
81. Якушин В.А. Педагогическая психология. СПб : Питер, 1998. 343 с.